

**Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego
z dnia 10 lutego 1994 r.
II UZP 31/93**

Przewodniczący: Sędzia Teresa Romer (współsprawozdawca), Sędziowie SN:
Krzysztof Kolasiński, Maria Mańkowska, Jadwiga Skibińska-Adamowicz, Stefania
Szymańska, Maria Tyszel (sprawozdawca), Sędzia SA: Kazimierz Jaśkowski,

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Witolda Bryndy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 10 lutego 1994 r. wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich skierowanego przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego do rozpoznania przez skład siedmiu sędziów Izby Administracyjnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego o podjęcie uchwały zawierającej odpowiedź na następujące zagadnienie prawne:

"Czy osobę urodzoną w więzieniu lub łagrze w ZSRR, względnie na przymusowym zesłaniu i deportacji w ZSRR, należy uważać za podlegającą w tym czasie represjom w rozumieniu art. 4 ust. 1 pkt 3 litera "a" albo litera "b" ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. Nr 17, poz. 75 ze zmianami) ?"

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Osobę urodzoną w więzieniu lub łagrze w ZSRR, bądź na przymusowym zesłaniu i deportacji w ZSRR należy uważać za podlegającą w tym czasie represjom w rozumieniu art. 4 ust. 1 pkt 3 litera "a" albo litera "b" ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. Nr 17, poz. 75 ze zm.).

U z a s a d n i e n i e

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawiając Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia przytoczone w sentencji uchwały zagadnienie prawne, przedstawił w uzasadnieniu swego wniosku wszechstronną i jednoznaczną wykładnię art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. Nr 17, poz. 75 ze zm.), zwanej dalej ustawą o kombatantach, stanowiącego, że przepisy ustawy stosuje się również do osób, które podlegały represjom wojennym i okresu po-

wojennego. Przepis ten precyzuje, że: "Represjami w rozumieniu ustawy są okresy przebywania z przyczyn politycznych, religijnych i narodowościowych:

- a) w więzieniach i łagrach ZSRR,
- b) na przymusowych zesłaniach i deportacji w ZSRR".

Art. 4 ust. 2 obejmuje również osoby, które jako dzieci zostały odebrane rodzicom w celu poddania eksterminacji lub w celu przymusowego wynarodowienia.

Jest oczywistym, że sytuacja tych osób różni się od sytuacji dzieci urodzonych w więzieniach i łagrach lub na przymusowych zesłaniach i deportacji w ZSRR, które nie zostały odebrane rodzicom; można więc podzielić pogląd wyrażony w uzasadnieniu do przedstawionego zagadnienia, że w tym zakresie brak jest wyraźnej regulacji ustawowej, a problematyka ta nie była jeszcze przedmiotem orzeczeń Sądu Najwyższego.

Dotychczasowe orzecznictwo powstało w zasadzie na tle ustawy z dnia 23 października 1975 r. o dalszym zwiększeniu świadczeń dla kombatantów i więźniów obozów koncentracyjnych (Dz. U. Nr 34, poz. 186) oraz ustawy z dnia 26 maja 1982 r. o szczególnych uprawnieniach kombatantów (Dz. U. Nr 16, poz. 122 ze zm.). W orzecznictwie tym przyjmowano jednolicie, że osobę urodzoną w obozie koncentracyjnym i po urodzeniu przebywającą w nim, należy uważać za więźnia obozu koncentracyjnego (uchwała z dnia 3 listopada 1977 r., II UZP 20/77, OSNCP 1978 z. 2 poz. 29). Podobne stanowisko zajmował Sąd Najwyższy w stosunku do dzieci, które wprawdzie nie urodziły się w obozach koncentracyjnych, lecz przebywały w nich, względnie doznały obrażeń podczas zabierania matki do obozu. (por: uchwała z dnia 4 listopada 1982 r., III UZP 5/82, OSNCP 1983 z. 5-6 poz. 67, wyrok z dnia 26 sierpnia 1992 r., II UR 2/92, nie publikowany).

W analogicznej, do rozpoznawanego zagadnienia prawnego, sprawie Naczelny Sąd Administracyjny, wyrokiem z dnia 9 listopada 1993 r. sygn., akt V SA 1165/93, uchylił decyzję Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych odmawiającą wnioskodawcy przyznania uprawnień określonych w ustawie o kombatantach, ponieważ wnioskodawca nie został deportowany na zesłanie, lecz urodził się w miejscu zesłania rodziców. W uzasadnieniu tego wyroku dokonano wnikliwej i wszechstronnej wykładni gramatycznej i systemowej art. 4 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy o kombatantach wskazując w konkluzji, że pojęcie represji powiązał ustawodawca z określeniem "okresowego przebywania", a nie z przymusowym zesłaniem lub deportacją. Oznacza to, że sam fakt deportacji lub przymusowego zesłania nie jest represją w rozumieniu omawianego przepisu; represją jest przebywanie na zesłaniach lub deportacji. Tak więc dzieci, które wprawdzie nie były deportowane lub zesłane do ZSRR, lecz tam się urodziły, spełniają warunki określone w ustawie o kombatantach, bowiem - tak jak ich rodzice, względnie tylko

matka - przebywały w miejscach deportacji lub zsyłki z przyczyn narodowościowych, ponieważ tak jak ich matki (rodzice), były Polakami.

Naczelny Sąd Administracyjny wskazał również, że wykładnia funkcjonalna, oparta na materiałach sejmowych, przemawia przeciwko wyłączeniu z dobrodziejstwa ustawy o kombatantach: "... dzieci urodzonych w miejscach zsyłek i deportacji w ZSRR z rodziców poddanych tym represjom z przyczyn politycznych, religijnych i narodowościowych."

Sąd Najwyższy w pełni podziela stanowisko Naczelnego Sądu Administracyjnego wyrażone w wymienionej sprawie, i zgadzając się w całej rozciągłości z wykładnią art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o kombatantach, dokonaną w uzasadnieniu tego wyroku, nie widzi potrzeby jej powtarzania.

Taki sam pogląd wyraził w niniejszej sprawie Prokurator Generalny podkreślając, że ustawodawca w omawianym art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o kombatantach położył nacisk na sam fakt przebywania w określonych miejscach, a nie na sposób znalezienia się w nich. Nie ma więc żadnej różnicy między dzieckiem urodzonym na wolności, które przybyło do miejsca przymusowego zesłania lub deportacji, więzienia lub łagru wraz z rodzicami, a dzieckiem urodzonym w tymże miejscu.

Podkreślić należy, że omawiana ustawa o kombatantach w jednakowy sposób traktuje zarówno przebywanie w hitlerowskich więzieniach, obozach koncentracyjnych, ośrodkach zagłady i innych miejscach odosobnienia organizowanych przez niemieckie władze okupacyjne, jak przebywanie w więzieniach, łagrach, na przymusowym zesłaniu i deportacji w ZSRR. Treść odpowiednich przepisów, tj. art. 4 ust. 1 pkt 1 i 2 oraz omawianego pkt 3 ustawy o kombatantach przemawia - zdaniem Sądu Najwyższego - za zachowaniem dotychczasowej linii orzeczniczej oraz jej rozszerzeniem na osoby represjonowane w ZSRR.

Ponieważ w uzasadnieniu do przedstawionego zagadnienia nie wskazano, na czym polegają wątpliwości w stosowaniu omawianego przepisu, względnie które zawarte w nim sformułowanie jest "niejednoznaczne", nie przytoczono też żadnego rozstrzygnięcia organu administracyjnego wskazującego na pogląd inny niż wyrażony w niniejszej uchwale, a funkcjonujący w praktyce, Sąd Najwyższy nie może ustosunkować się do odmiennego stanowiska.

W podsumowaniu przedstawionych uwag należy stwierdzić, że brak jest argumentów przemawiających za odmiennym traktowaniem dziecka urodzonego w określonych miejscach podlegających władzom radzieckim, od dziecka które urodziło się w miejscach pozostających w dyspozycji hitlerowskich władz bezpieczeństwa. Byłoby to nieuzasadnione pod względem jurydycznym, a ponadto niezgodne z ocenami moralnymi, społecznymi oraz z intencją ustawodawcy zmierzającą do szerokiego naprawienia krzywd wyrządzonych w taki sposób.

Kierując się powyższymi motywami Sąd Najwyższy udzielił odpowiedzi jak w sentencji uchwały.

=====